

KANNANOTTO

Lex Nokia – tiiliskiven kokoinen analyysi

Hallituksen esitys laiksi sähköisen viestinnän tietosuojalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 48/2008 vp) [1], tuttavallisemmin Lex Nokia tai urkintalaki, hyväksyttiin eduskunnassa 4. maaliskuuta 2009. Laki ei odotuksista huolimatta millään muotoa lieventynyt eduskuntakäsittelyn aikana.

Piraattipuolueen delegaatio tapasi vielä 26.2. perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan, kansanedustaja Kimmo Sasin (kok). Mielenosoituksessa aktivistien asiaan perehtyneisyyttä epäillyt Sasi toivottavasti vakuuttui keskustelun perusteella siitä, että ainakin me lain kriitikoina olemme myös tutustuneet lakiesitykseen tarkkaan. Tässä artikkelissa käydään vielä läpi Lex Nokia yksityiskohtaisesti ja selvitetään näkökantomme. Lain hyväksymisen kannalta tällä esityksellä ei ole enää vaikutusta, mutta se toimikoon hyvänä referenssimateriaalina tulevaisuudessa ja vaikkapa pohjana sähköisen viestinnän tietosuojalain seuraaville uudistuksille.

Tausta

Tarve uudistaa sähköisen viestinnän tietosuojalakeja tunnistamistietojen seurannan osalta on sinänsä perusteltu, sillä nykyinen, vuonna 2004 voimaantullut laki [2] on turhan epämääräinen. Tämä ei kuitenkaan riitä perusteluksi juuri Lex Nokialle. Kukaan ei ole varsinaisesti kehumut nykyistä lakia, ja esimerkiksi Effi ry kritisoi sitä jo aikanaan [3] (ks. 7 §:n kritiikki). Valitettavasti nykyisenkaltaista laajempaa "nettiaktivismia" ei tuohon aikaan ollut. Laki jäikin tuolloin merkittävydestään huolimatta eduskunnassa naurettavan vähälle huomiolle. Vaikka kyse on kaiken sähköisen kommunikaation peruslainsäädännöstä, siitä käytiin lähetekekustelussa huimaavat neljä ja I käsittelyssä kolme puheenvuoroa. Äänestyksiä ei lain hyväksymisestä tarvittu. Sittemmin laissa ilmeni kehittämistarpeita, joita Lex Nokialla nyt pyritään toteuttamaan.

Lex Nokialla pyritään selkiyttämään tilanteita, joissa yhteisötilaaja saa valvoa verkkonsa käyttäjien sähköisen viestinnän tunnistamistietoja, joita ovat siis tiedot, jotka viittaavat "muun muassa viestinnän reititykseen, keston, ajankohtaan tai siirrettävän tiedon määrään, käytettyyn protokollaan, lähettäjän tai vastaanottajan päätelaitteen sijaintiin tietyn tukiaseman alueella, lähetettävään tai vastaanotettavaan verkkoon ja yhteyden alkuun, loppuun tai keston" Tiedot voivat myös koskea muotoa, jossa viesti välitetään verkossa. Esityksestä ei aivan tarkasti asia selviä, mutta ilmeisesti viestin otsikko ei kuulu tunnistamistietoihin.

Pääongelmat

Yrityssalaisuudet:

Laki on tarpeeton siltä osin, kuin se koskee yrityssalaisuuksien vuotamisen estämistä ja selvittämistä. Tässä tarkoituksessa Lex Nokialla on tuskin enempää tehoa kuin surullisenkuuluisalla [4] "lapsipornografian" "estolaililla". Laki voi hankaloittaa joidenkin, varsin taitamattomien, yritysvakoilijakandidaattien elämää jossain määrin. Yrityssalaisuuksien karkaamista ulkopuolisille sillä ei kylläkään estetä. Suomalaisten yritysten kannattaisi ennemminkin kiinnittää huomionsa Ruotsin FRA-lakiin [5], jonka yhtenä päätarkoituksena lienee Venäjään, ja miksei Suomeenkin, kohdistuva teollisuusvakoilu. Yrityssalaisuuksien vuotamiseen on lukemattomia eri tapoja, eikä Lex Nokia tuki niistä yhtäkään.

Jos laki olisi tarkoitettu ensisijaisesti yrityssalaisuuksien estämiseen, se olisi toteutettu yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain muutoksena. Nyt laissa on päädytty niputtamaan yhteen kaksi erilaista kokonaisuutta, eli toisaalta yritys- ja yrityssalaisuuksien vuotamisen ja eräiden muiden rikosten ehkäiseminen, sekä toisaalta erilaisiin verkon käyttösääntöjen rikkomistilanteisiin liittyvä tunnistamistietojen seuranta. Yhdistelmää voidaan pitää epäonnistuneena.

Virusten ja roskapostin torjunta:

Lex Nokiaa on perusteltu myös virusten ja roskapostin torjunnalla. Kukaan ei ole kuitenkaan kertonut, millä tavoin nykyinen laki olisi ongelmallinen tältä osin. Viruksia ja roskapostia torjutaan lähes poikkeuksetta pelkästään automaatiikalla, jossa ihmisen ei tarvitse olla näkemässä tunnistetietoja, eikä tietojen näkeminen helpottaisi estotoimia. Roskapostin ja virusten torjunnassa ainoita tilanteita, joissa ylläpidollisesti on tarvetta nähdä tunnistetietoja, ovat asiakkaalle jo muodostuneet ongelmatilanteet. Näissä tapauksissa asiakas pyytää itse apua tiedostaa tunnistetietojen näkymisen ongelman käsittelyn aikana.

Verkon väärinkäytön valvonta:

Laki antaa laajat oikeudet yhteisötilaajille verkon "ohjeiden vastaisen käytön" valvonnassa. On esimerkiksi syytä epäillä, että laki antaa oikeudenhaltijoille aiempaa järeämpiä työkalut tekijänoikeusloukkauksista epäiltyjen ahdistelemiseen. Tästä lisää tuonnempana.

Lain yhteisötilaajia koskevat valtaoikeudet ovat valitettavan epämääräisiä siihen nähden, kuinka monenlaisiin tarkoituksiin yhteisötilaajien verkkoja käytetään, eli esimerkiksi aivan tavanomaiseen vapaa-ajan netinkäyttöön. Yhteisötilaajiahan ovat usein esimerkiksi opiskelija-asuntolat, yliopistot, kirjastot ja oppilaitokset. Näiden verkkojen käyttöä omiin vapaa-ajan tarkoituksiin usein jopa rohkaistaan tai se saattaa olla koko verkon ainoa käyttötarkoitus. Yhteisötilaaja onkin käytännössä yleensä enemmän teleyritys kuin jälkikasvunsa netinkäyttöä valvova isä tai äiti. Laissa yhteisötilaajat asetetaan kuitenkin jälkimmäiseen kategoriaan.

Lakiehdotuksessa perustellaan yhteisötilaajien saamia oikeuksia seuraavasti: "Yhteisötilaaja omistaa omat viestintäverkkonsa ja viestintäpalvelunsa, eikä ole verkostaan välitettävään viestintään nähden samalla tavoin ulkopuolinen taho kuin esimerkiksi teleyritys tai julkista valtaa käyttävä poliisi." Tämä näkemys on vaarallinen ja sotii sitä internetin peruseräisyyttä vastaan, että toisaalta viestin välittäjä ei ole vastuussa viestin sisällöstä ja toisaalta viestin välittäjällä ei ole myöskään mitään asiaa puuttua viestiin. Yhteisötilaaja nimenomaan on samalla tavoin viestintään nähden ulkopuolinen taho kuten teleyrityksetkin, koska se ei ole viestinnän osapuoli vaan välittäjä.

Myös perustuslakivaliokunta myönsi lausunnossaan [6] lakiehdotuksen epämääräisyyden: "Luvattoman käytön ja ohjeiden vastaisen käytön sisältö jää tällaisessa asetelmassa perusoikeusrajoitusten täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta varsin väljäksi ja viime kädessä yhteisötilaajan määriteltäväksi."

Nykyistä tunnistamistietojen seuraamista koskevaa 13 §:ää yritetään "selkiyttää" tekemällä yhdestä pykälästä yksitoista pykälää. Lain ainoana "selventävänä" vaikutuksena voidaankin pitää sitä, että siinä missä ennen oli epävarmaa voidaanko tunnistamistietoja tutkia tietyissä tilanteissa, lain myötä selkenee, että voidaan. Samalla näiden tilanteiden määritelmä jää kuitenkin hyvin tulkinnanvaraiseksi. Ehdotus onkin monimutkainen tavallisen ihmisen kannalta, mikä on huolestuttavaa, sillä laki koskee tavallisten ihmisten arkielämää ja tällaisen lainsäädännön pitäisi olla erityisen selkeää. Vastaava ongelma on esimerkiksi tekijänoikeuslaissa.

Koska yhteisötilaaja vertautuu verkkonsa käytön monipuolisuuden osalta usein teleyritykseen, ei yhteisötilaajille ole perusteltua säätää olennaisesti teleyrityksiä suurempia valtaoikeuksia tunnistamistietojen seurantaan.

Uusia oikeuksia viestin sisällön tutkimiseen:

Lain 20 §:ssä tuodaan kokonaan uutena asiana teleyrityksille ja yhteisötilaajille oikeus tutkia viestien *sisältöä* tietyissä tapauksissa, esimerkiksi "viestin lähettäjän tai viestin vastaanottajan viestintämahdollisuuksien turvaamiseksi". Tämä on jälleen yksi lakiehdotukseen sisältyvä epätarkka määritelmä. Ministeritason väitteet siitä, että laki jopa edistäisi ihmisten yksityisyyden suojaa, ovatkin naurettavia.

Lain vastustajat pihalla asioista:

Lakia kiivaasti puoltaneiden lisäksi myöskään lakia eduskunnassa vastustaneet eivät kaikilta osin ansaitse suuria kiitoksia paneutumisestaan lain sisältöön. Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintöön [7] jätetyistä vastalauseista henkii asiantuntemattomuus lakiehdotusta kohtaan.

Sekä vihreiden, SDP:n että vasemmistoliiton vastalauseissa laki olisi rajattu koskemaan vain yrityssalaisuuksien vuotamista, mitä voidaan pitää epäonnistuneena ratkaisuna. Ensinnäkin juuri yrityssalaisuuksien vuotamisen osalta lakiesitys on tarpeeton. Toiseksikin pelkkiin yrityssalaisuuksiin rajattu laki jättäisi kokonaan huomiotta yhteisötilaajien sinänsä legitiimit tarpeet verkon käytettävyyttä ja ylläpitoa haittaavien väärinkäytösten estämisessä.

Yhdessäkään vastalauseessa ei tuotu esille 20 §:n suoma mahdollisuutta viestien *sisällön* tutkimiseen epämääräisin perustein.

Yhteenveto:

Oli laista muuten mitä mieltä tahansa, on jokaisen tunnustettava, että perustuslakivaliokunnan kuulemat asiantuntijat kritisoivat lakia, ja kritiikki jätettiin asiantuntijoiden itsensä mukaan [8] laajalti huomiotta.

Lain vaikutuksia on vaikea ennakoida, koska se on varsin tulkinnanvarainen. Voi olla, ettei se aiheuta mitään ylilyönnejä. Toisaalta voi olla, että sen monitulkintaisuus johtaa yleiseen kontrollin kiristymiseen verkon käytön osalta monilla elämänaloilla.

Lainmuutoksessa olisi pitänyt lähteä pelkästään verkon ylläpidon teknisistä tarpeista ja välttää verkon käyttösääntöjen vastaisen käytön tuomista mukaan niin olennaisesti. Samalla yrityssalaisuuksia ja muuta rikostorjuntaa koskevat osiot olisi pitänyt jättää pois. Niiden sisällyttäminen lakiin on omiaan hämärtämään rajaa sen suhteen, kenelle rikostorjunta oikein kuuluu. On varmasti olemassa varsin monenlaisia intressitahoja, jotka haluaisivat itselleen oikeuden selvittää tunnistietoja ja viestien sisältöä jos jonkinlaisilla "rikosten ehkäisyyn" liittyvillä perusteilla. Nyt on annettu periksi näille tahoille yhdessä asiassa. Logiikkaa siihen, miksi juuri yrityssalaisuudet otettiin lakiin omana erityistapauksenaan, on vaikea löytää. Kyse onkin tiettyjen tahojen itselleen lobbaamasta erityislaista.

Hyvää

Lex Nokiassa ja sen käsittelyssä on sentään jotain hyvääkin. Ehdotus parani jonkin verran perustuslakivaliokunnan lausunnon myötä, tosin lähinnä semanttisesti, sillä pääongelmat jäivät ratkaisematta. Hyvää on myös se, että esitys yleensäkin kävi perustuslakiovaliokunnassa, toisin kuin esimerkiksi "lapsipornon" sensuurilaki. Kiitettävää laissa on se, että tunnistamistietojen seuranta koskevien 13 a–k §:n rikkominen on sanktioitu melko laajasti. Lisäksi 13 g ja h §:ssä säädetty selkeä

jälkikäteinen ilmoitusvelvollisuus tunnistamistietojen seurannasta on selkeä parannus nykytilaan verrattuna.

Toisin kuin välillä on pelätty, Lex Nokia ei anna teleyrityksille samanlaisia urkintaoikeuksia kuin yhteisötilaajille. Sähköisen viestinnän tietosuojalain 2 §:n 4 kohdassa teleyrityksillä viitataan viestintämarkkinalain [9] 2 §:n 17 ja 19 kohtaan, joissa määritellään omat verkkonsa omistava teleyritys (*verkkoyritys*) ja verkkonsa toiselta teleyritykseltä vuokraava teleyritys (*palveluyritys*). Nämä määritelmät ovat yhteisötilaajasta erillisiä käsitteitä. Teleyrityksiä koskevat sähköisen viestinnän tietosuojalaista vain ne kohdat, joissa sana "teleyritys" on erityisesti mainittu.

Pykäläkohtaisia huolenaiheita

Seuraavassa selostetaan pykäläkohtaisia huolenaiheita. Pykälänumerointi viittaa liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnöstä [7] ilmenevään pykälänumerointiin ja pykälien sisältöviittauksissa on otettu huomioon valiokunnan tekemät muutokset. Pykäläkohtaisten huomioiden seuraamisen helpottamiseksi on hyvä pitää taustalla hallituksen esitystä [10] ja liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintöä.

12 a § Käsittely tilastollista analyysyä varten

Piraattipuolueen saamissa yhteydenotoissa on esitetty huolestuneisuutta tunnistamistietojen tilastollisen analyysin suhteen. On pelätty, että Lex Nokia oikeuttaisi laajasti tulkittuna sosiogrammien tekemisen viestinnästä. Huolestuneisuus liittyy esimerkiksi Nokia-Siemensin kehittämään tiedustelupalveluiden käyttöön tarkoitettuun tietojen analysointijärjestelmään [11], joka perustuu erilaisten rekisteritietojen yhdistämiseen. Tällaisten järjestelmien kehitystä onkin syytä tarkkaan seurata. Kuitenkin 12 a §:ssä sallitaan vain sellainen analyysi, jonka lopputuloksesta ei voida tunnistaa yksittäistä henkilöä. Sosiogrammien keräilyä laki ei siis mahdollista tältä osin. Epäselväksi tosin jää, tarjoaako pykälä riittävää suojaa esimerkiksi tiettyjä rajattuja käyttäjäryhmiä koskevaa profilointia vastaan, mikä voidaan joissain tapauksissa nähdä ongelmana.

13 a § Yhteisötilaajan käsittelyoikeus väärinkäytöstapauksissa

Sähköisen viestinnän tietosuojalain 8 §:n 3 momentin tarkoituksidonnaisuuden vaatimuksesta ja ehdotetusta 13 d §:n 3 momentista (*todennäköisesti aiheuttaa merkittävää haittaa tai vahinkoa*) huolimatta 13 a §:n 2 momentti jää tulkinnanvaraiseksi. Ongelmana on erityisesti se, että lainkohdassa viitataan 13 b §:n 3 momentissa tarkoitettuihin ohjeisiin, jotka ovat yhteisötilaajan itse mielivaltaisesti määriteltävissä. Lisäksi merkittävän haitan tai vahingon laatu ja todennäköisyys jäävät yhteisötilaajan määriteltäväksi. Tilannetta ei voi pitää helppona niiden kannalta, jotka joutuvat lakia työssään tulkitsemaan. Toisaalta lakia on helppo tulkita niin, että valvonta on käytännössä aina sallittua.

Eri yhteisötilaajien verkkoja käytetään varsin monenlaisiin tarkoituksiin. Vaikkapa yliopistojen verkkojen käyttö ei käytännössä rajoitu vain opiskelutehtäviin liittyvään työskentelyyn. Niiden kätevä sijainti kampusalueilla houkuttelee hoitamaan myös vapaa-ajan asiat yliopiston koneilla luentojen välissä. Kirjastojen verkot taloyhtiöistä puhumattakaan on suorastaan tarkoitettu yksityiskäyttöön. Merkittävä haitta tai vahinko on myös liukuva käsite. Laista jää epäselväksi, voiko esimerkiksi yhteisötilaajan maineelle koitua haitta olla tällainen merkittävä haitta.

Erilaiset käytösäännöt ovat tunnetusti monimutkaisia, verkon käyttöä huomattavasti rajoittavia ja laadittu tahallisen yliampuvasti. Lain myötä käytösäännöille annetaan painava juridinen, käyttäjän perusoikeuksiin vaikuttava merkitys. Tämän on syytä pelätä muodostuvan ongelmaksi.

Käytännössä minkä tahansa verkon ohjeiden vastaisen käytön voidaan sanoa olevan omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa. Verkon vastaista käyttöä voi olla melkein mikä tahansa. Lakiehdotus näyttää mahdollistavan sen, että mikä tahansa yritys tai laitos voi tutkia mielivaltaisin perustein tunnistamistietoja ilman, että tutkittavalla olisi käytössään kunnollisia oikeussuojakeinoja tai edes tietoa siitä, että hänen henkilökohtaista viestintäänsä seurataan.

Hämmentävästi 13 a §:n 3 momentissa kiinteän ja matkapuhelinverkon puhelinpalvelujen tunnistamistiedot rajataan lain ulkopuolelle. Tämä tuntuu pelkästään keinolta saada laki läpi mahdollisimman pienellä vastustuksella. Puheluiden viestintäsalaisuuden korkeaan tasoon kun on totuttu eri tavalla kuin vaikkapa sähköpostin. Lakiehdotuksessa ihmisten viestintäsalaisuus muuttuu sähköpostien osalta heikommaksi kuin puheluiden ja tekstiviestien osalta. Tämä on ongelmallista, eikä tälle ole mitään järkevää perustetta.

Kännykällä voidaan lähettää nykyään tekstiviestien lisäksi multimediatekstejä ja vaikkapa sähköpostia. Niinpä niillä voi myös vuotaa yrityssalaisuuksia. Tähän laki ei anna yrityksille minkäänlaista apua. Kännyköiden kapasiteetti kasvaa koko ajan, ja lain ehkäisevä vaikutus väheneekin sitä myötä kun kännykällä voi lähettää yhä suurempia tiedostoja.

13 b § Yhteisötilaajan huolehtimisvelvollisuus väärinkäytöstapauksissa

Lain puolustajat ovat yrittäneet ratsastaa sillä, että yhteisötilaajien tulee tehdä monenlaisia toimenpiteitä ennen kuin tunnistamistietojen valvonta voidaan aloittaa. Ehdotetussa 13 b §:ssä luetellut toimenpiteet ovat kuitenkin sellaisia, että jokainen merkittävä yhteisötilaaja on tehnyt ne jo aikoja sitten.

Huolestuttavaa 13 b §:ssä on se, kuinka sen 1 momentin 2 kohdassa suorastaan yllytetään valvontaoikeuksia halajavia yhteisötilaajia määrittelemään mustia listoja verkkosivuista. Pykälän 3 momentissa säädetään, että yhteisötilaajan täytyy laatia verkon käytöstä kirjalliset ohjeet, mikäli haluaa oikeuden seurata tunnistamistietoja. Pykälässä jätetään liian avoin valtakirja ohjeiden muotoiluun, ottaen huomioon, että oikeudet tutkia tunnistamistietoja nojautuvat nimenomaan ohjeiden sisältöön.

13 d § Yhteisötilaajan käsittelyoikeuden edellytykset väärinkäytöstapauksissa

Ulkopuolisen viestintäsalaisuus vaarantuu, koska kohdeosoitteita voidaan selvittää. Viestinnän toinen osapuoli ei tiedä valvonnasta, eikä hänelle tarvitse sitä ilmoittaa.

Pykälän 2 momentin 1 kohta ("*automaattisen hakutoiminnon avulla on havaittu viestinnässä poikkeama*") ja 4 kohta ("*yksittäistapauksessa muusta 1–3 kohtaan rinnastuvasta, yleisesti havaittavissa olevasta seikasta voidaan päätellä, että viestintäverkkoa, viestintäpalvelua tai maksullista tietoyhteiskunnan palvelua käytetään 13 b §:n 3 momentissa tarkoitettujen ohjeiden vastaisesti*") ovat liian epämääräisiä. Erityisesti 4 kohta voi olla melkein mitä tahansa, kuten 13 a §:n huomioista ilmenee.

13 f § Käsittelyoikeuden erityiset rajoitukset väärinkäytöstapauksissa

Pykälä on absurdi. Siinä kielletään tunnistamistietojen tutkimisen kohdistaminen nimenomaan lehdistön lähdesuojaa koskeviin tietoihin. Käytännössä kuitenkin automaattihaussa ja manuaalihaussa tällaisia tietoja voi tulla vastaan. Vahinko on tällöin jo tapahtunut ja sitä, että täten paljastuneet tiedot voivat koitua työntekijän vahingoksi, on käytännössä vaikea estää. Tässä on yksi lisäsyys, miksi rikosten selvittelyn pitäisi olla vain poliisin tehtävä. Yrityssalaisuuksien vuotamisessa kyseessä ovat usein sellaiset asiat, joissa myös lähdesuojan turvin annetut tiedot voivat olla kiusallisia yrityksen kannalta.

13 i § Ennakkoilmoitus ja vuosittainen selvitys tietosuojavaltuutetulle väärinkäytöstapauksissa

Lex Nokiaa on väitetty välttämättömäksi sen kannalta, että yhteisötilaajat voivat huolehtia verkkonsa toiminnasta asianmukaisesti. Jos näin on, ennakkoilmoituksia ja jälkikäteisraportointeja tietosuojavaltuutetulle alkaa rapista aikamoista tahtia.

Tietosuojavaltuutettu hukkuu kohta tehtäviinsä. Nykyinen kansainvälinen trendi on, että annetaan tietosuojavaltuutetulle valvontaoikeuksia ja tuudittaudutaan siihen, että kaikki on hyvin. Tietosuojavaltuutetun tehtävän tulisi kuitenkin olla tietosuojan yleinen valvominen, ei yksittäisestä laista johtuvan ilmoitus- ja raportointirumban pyörittäminen. Esimerkiksi hallintovaliokunnan puheenjohtaja Tapani Tölli (kesk.) näki tämän lain I käsittelyssä 24.2. pitämässään puheenvuorossa ongelmana, ja vaati tietosuojavaltuutetulle lisäresursseja.

20 § Toimenpiteet tietoturvan toteuttamiseksi

Pykälässä käsitellään sitä, milloin teleyritys tai yhteisötilaaja voi ryhtyä seuraaviin toimenpiteisiin:

- 1) viestin automaattinen *sisällön* analyysi
- 2) viestien välittämisen ja vastaanottamisen automaattinen estäminen tai rajoittaminen
- 3) tietoturvaa vaarantavien haitallisten tietokoneohjelmien automaattinen poistaminen viesteistä
- 4) muut näihin rinnastettavat teknisluonteiset toimenpiteet
- 5) viestin *sisällön manuaalinen käsittely*, jos viestin tyyppi, muodon tai muun vastaavan seikan perusteella on ilmeistä, että viesti sisältää haitallisen tietokoneohjelman tai ohjelmakäskyn eikä viestin automaattinen sisällön analyysi ole riittävä keino tietoturvan jne. takaamiseen.

Teleyritys tai yhteisötilaaja saa käyttää edellä selostettuja oikeuksia seuraaviin tarkoituksiin:

- 1) viestintäverkkojen tai niihin liitettyjen palvelujen tietoturvalle haittaa aiheuttavien häiriöiden havaitseminen, estäminen, selvittäminen ja esitutkintaan saattaminen
- 2) viestin lähettäjän tai viestin vastaanottajan viestintämahdollisuuksien turvaaminen
- 3) viestintäpalvelujen kautta laajamittaisesti toteutettavien rikoslain (39/1889) 37 luvun 11 §:ssä tarkoitettujen maksuvälinepetosten valmistelun (esim. phishing) ehkäiseminen.

Pykälän 3 momentti on esityksestä käydyssä keskustelussa hämmästyttävällä tavalla vaiettu kohta. Se oikeuttaa viestien *sisällön* manuaalisen tutkimisen. Jolleivät tunnistamistiedot kuulu viestintäsalaisuuden ydinalueeseen niin viestin sisältö kyllä kuuluu. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa saati liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnössä ei kuitenkaan sanallakaan käsitellä tätä viestien lukemiseen liittyvää 3 momenttia. Kun perustuslakivaliokunnalta pyydetään lausuntoa lain suhteesta perustuslakiin, ja valiokunta jättää kokonaan mainitsematta lain perustuslain kannalta kaikkein olennaisimman kohdan, tätä voidaan pitää selkeänä virheenä valiokuntatyössä.

Viestin sisällön manuaalisesta tutkimisesta pitää ilmoittaa viestin lähettäjälle ja vastaanottajalle, ellei "ilmoittamisella todennäköisesti vaaranneta 1 momentissa tarkoitettujen tavoitteiden toteutumista". Käytännössä siis tutkimisesta ei tarvitse ilmoittaa. Varmasti aina löytyy hyvä tekosyy, että ilmoittaminen "todennäköisesti vaarantaisi" urkinnan tehokkuuden. Tämä on selkeä puute, edes jälkikäteisilmoituksen viestin lähettäjälle ja vastaanottajalle pitäisi olla pakollinen kaikissa tilanteissa.

Pykälän 1 momentin 3 kohta vaikuttaa tarpeettomalta. Se oikeuttaa tunnistamistietojen tutkimisen maksuvälinepetoksen valmistelun (esim. phishing) "ehkäisemiseksi". Tässä lainkohdassa jostain syystä yhteisötilaajat rinnastetaan teleyrityksiin, vaikka muutoin on korostettu niiden eroa. Lisäksi tässäkin kohdassa tulkintamahdollisuudet ovat taas laajat. Kysehän on rikoksen *valmistelun ehkäisemisestä*.

Pykälän 3 momentin soveltamisen kannalta voidaan nähdä erityisen ongelmallisena kohta "viestin lähettäjän tai viestin vastaanottajan viestintämahdollisuuksien turvaaminen", jonka perusteella jopa viestin sisältöä voidaan lukea. Pykälässä on varaa turhankin laajaan tulkintaan. Kohta olisi pitänyt korvata selkeällä viestinnän teknistä toimivuutta koskevalla lausekkeella, jolloin se ei olisi yhtä tulkinnanvarainen.

Lex Nokia piratismiin vastaisessa taistelussa

Yhtenä lakiesityksen taustatekijänä on syytä epäillä olevan piratismiin vastainen taistelu. Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus on ollut lain valmistelussa mukana antamalla lausuntonsa. Se oli myös mukana alkuperäisen sähköisen viestinnän tietosuojalain valmistelussa ja lain hyväksymisen jälkeisessä lain vaikutusten arviointiryhmässä.

Lex Nokia -lausunnossaan [12] TTVK totesi, että "yhteisötilaajien verkkojen käytettävyyttä ja tietoturvaa vaarantavat toimenpiteet voivat tyypillisesti olla sellaisia, joissa käytetään yhteisötilaajan tietoverkkoa esimerkiksi musiikin, elokuvien ja tietokonepelien välittämiseen yleisölle ilman oikeudenhaltijoiden lupaa". TTVK halusi, että "yhteisötilaajan tulisi voida käyttää oikeuttaan käsitellä tunnistamistietoja myös silloin, kun kaikki säädetyt edellytykset ovat käsillä ja on selvää, että tilanne on omiaan aiheuttamaan merkittävää haittaa tai vahinkoa jollekin, myös kolmansille tahoille" eli oikeudenhaltijoille. TTVK myös vaati oikeutta pakottaa palveluntarjoajat lähettämään väitetyille piraateille huomautuksia, vaikka tämä ei liittynyt mitenkään Lex Nokiaan.

Yhteisötilaajana toimiva taloyhtiö on usein opiskelija-asuntola. Yliopistojen ja oppilaitosten verkot tulevat myös lain piiriin ja opiskelijathan ovat tunnetusti ahkeria piraatteja. A-Talk-ohjelmassa 5.2. tulevan Aalto-yliopiston tietoturvapäällikkö Miina Manninen kertoi odotuksistaan lain suhteen:

"Olennaista on se, että me voidaan seurata tästä verkkoliikenteestä kertyvää lokia semmosella tarkkuudella, että sieltä havaitaan jos siellä verkossa on jotakin poikkeuksellista tai luvaton liikettä. Meitä ei niinkään kiinnosta katsoa kuka siellä tekee jotakin, ennen kuin siellä havaitaan joku selkeä *väärinkäytös*."

Toimittaja selosti tämän jälkeen:

"Eriasteisia *väärinkäytöksiä* konekaappauksista *tiedostojen laittomiin kopiointeihin* paljastuu korkeakoulun verkossa aina silloin tällöin."

Lakia voitaisiin siis käyttää kieltämään esimerkiksi vertaisverkkosivustoilla vierailu (13 b § jopa kannustaa tähän) ja sen jälkeen aloittaa valvonta ja poimia sieltä kaikki vertaisverkkoja käyttävät. Ei ole lainkaan mahdoton skenaario, että tekijänoikeuslobbarit pyrkisivät Lex Nokian avulla painostamaan yhteisötilaajia puuttumaan tekijänoikeusloukkauksiin, tai että lain voimaantumisen jälkeen pyrittäisiin ajamaan lakia hyväksikäyttäen entistä tiukempia tekijänoikeuslakeja.

Sattumoisin juuri kun Lex Nokia on ollut eduskunnassa käsiteltävänä, opetusministeriöstä on lähtenyt lausuntokierrokselle piratismiin vastaisia keinoja ruotiva raportti [13], jossa kaavailaan kaikkea mahdollista sensuurilistoista lähtien. Piraattipuolue aikoo puuttua asiaan rivakasti heti mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Korostettakoon, että mitään varsinaisia lainsäädäntöehdotuksia ei ole vielä tehty. Ajankohta on kuitenkin mielenkiintoinen, ja kysymys asian yhteydestä Lex Nokiaan nousee väistämättä pintaan. Ovathan tässäkin anti-piratismityöryhmässä olleet edustettuina muiden muassa TTVK, ÄKT ja Teosto.

Parannusehdotus

Lain perusteluissa pitäisi ottaa huomioon, että monien yhteisötilaajien verkkoa käytetään käytännössä samalla tavalla yhtä monipuolisesti kuin teleyritysten verkkoja. Tämän pitäisi olla lähtökohta, eikä sen, että yhteisötilaaja voi mielivaltaisesti määritellä kaiken verkon käytön. Yrityssalaisuuksien vuotamisen riski voidaan minimoida yritysten sisäisillä tietoturvakäytännöillä. Tunnistamistietoja seuraamalla väärinkäytöksiä ei juurikaan voida estää.

Tunnistamistietojen käsittely pitäisi säätää puhtaasti teknisestä näkökulmasta ja unohtaa rikosten selvittelypuoli. Yhteisötilaajien valvontaoikeudet pitäisi rajata koskemaan puhtaasti teknisestä näkökulmasta verkon toiminnan vakavasti vaarantavaa käyttöä. Lain pitäisi lähteä siitä, että lain määritelmä pitää tuoda käyttösääntöihin, eikä toisinpäin. Voidakseen käyttää valvontaoikeuksia, yhteisötilaajat veloitettaisiin siis käyttösäännöissä kieltämään laissa kielletty toiminta, eikä niin kuin Lex Nokiassa, että laki antaa valvontaoikeudet kaiken käyttösäännöissä kielletyn toiminnan osalta.

Tunnistamistietojen käsittelyn järkevään ja tarkkarajaiseen määrittelyyn olisi syytä lähteä 20 §:ssä esitettyjen tavoitteiden pohjalta. Käsittelyoikeuden pitäisi siis rajoittua tietoturvaohjeiden ja verkon teknisen toimivuuden kannalta vakavien uhkien selvittelyyn. Viestin *sisällön* tutkimista koskevien oikeuksien tarpeellisuus pitäisi selvittää perusteellisesti ja tällaisissa tapauksissa viestinnän osapuolille pitäisi aina ilmoittaa tapahtuneesta tutkimisesta. Oikeuden tutkia viestin sisältöä pitäisi vertautua siihen, että postipaketti voidaan tutkia pommiepäily- ja jauhekirje-tyyppisissä tapauksissa. Kyseeseen tulisi siis lähinnä sen tyyppinen toiminta, mikä on kielletty rikoslain 34 luvun 9 a §:ssä (vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle).

Sähköisen viestinnän tietosuojalakia pitäisi uudistaa siten, että luotaisiin selkeä kokonaisuus siitä, miten teleyritykset ja yhteisötilaajat voivat taata tietoturvan ja varmistaa verkkojensa toimivuuden. Yhtenä osana tätä toimintaa olisi tunnistamistietojen tutkiminen, joka olisi sallittua vain edellä mainituissa tarkoituksissa.

Hyväksytty Piraattipuolueen hallituksen kokouksessa 9.3.2009.

[1] <http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/vex3000.sh?TUNNISTE=HE+48/2008>

[2] <http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/vex3000.sh?TUNNISTE=HE+125/2003>

[3] <http://www.ffi.org/julkaisut/lausunnot/svt-2003-02-07.html>

[4] <http://www.pjoy.fi/lehdet/he99-2006.htm>

[5] <http://piraattiliitto.org/2008/06/lex-orwell-voimaan-ruotsin-armeija-lukee-jatkossa-g-mailisi-ja-kuuntelee-ulkomaanpuhelusi>

[6] http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/pevl_29_2008_p.shtml

[7] http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/livm_19_2008_p.shtml

[8] <http://www.hs.fi/talous/artikkeli/1135241246344>

[9] <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030393>

[10] <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2008/20080048>

[11] http://bigbrotherawards.net/doqs/000100004315/2007_02_01_siemens_intelligence_platform.pdf

[12] http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=21503&name=DLFE-642.pdf&title=Lausuntokokoelma

[13] = <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2008/Toimialakeskustelut.html>